

نقش انگلیس در ترویج مواد مخدر در ایران

۲۰ آبان ۱۳۹۳ ساعت ۱۸:۳۵

پیدایش و گسترش اعتیاد در ایران نیز از جمله این شگردها بوده است که توسط استعمار انگلیس و از سوی «برادران شرلی» در دوره صفویه رواج داده شد. اما در دوران قاجار، از زمان ناصرالدین شاه در اطراف دارالخلافه در تهران، زمین‌های وسیعی به کشت خشخاش اختصاص یافت و سطح کشت آن به حدی زیاد شد که صرفنظر از کفاف مصرف داخلی، سالیانه مقادیر زیادی تریاک به مستعمرات انگلیس صادر می‌گردید.

دولت انگلیس برای معتاد نمودن مردم و گسترش اعتیاد در ایران، ابتدا عوامل خود را مأمور نمود و این افراد با تبلیغ این که تریاک درمان تمامی دردهاست، مردم ایران را که در آن زمان به دلیل فقر و کمبود پزشک از بیماریها رنج می‌بردند، به این ماده مخدر معتاد نمودند.

دیری نپائید که تریاک به عنوان یک داروی خانگی جای خود را در میان ایرانیان باز کرد و پس از مدتی دولت انگلیس اعلام کرد که سوخته‌ی تریاک را با قیمت مناسب از افرادی که از این ماده استفاده می‌کنند می‌خرد.

بدین ترتیب عده‌ی بیشماری از افراد این مملکت به منظور کسب درآمد، تریاک را که به مقدار فراوان و به قیمت ارزان در دسترس بود می‌خریدند و پس از کشیدن، سوخته آن را به قیمت چند برابر می‌فروختند. به طوری که این شیوه جزء مشاغل روزانه بعضی افراد شده بود. اما زمانی که متوجه شدند، عده‌ی زیادی گرفتار اعتیاد شده‌اند، این داد و ستد را متوقف کردند.

دید حکومت وقت نسبت به تریاک به عنوان یک منبع درآمد بود و به مضرات و عواقب آن در اعتیاد و استمرار آن در دوره‌های بعد توجه‌ای نمی‌کرد تا جایی که روز به روز به تعداد معتادین افزوده می‌شد. مثلاً در سال ۱۳۱۴ شمسی تعداد معتادین به رقمی حدود ۵/۱ میلیون نفر و نزدیک به ۷ درصد کل جمعیت ایران بالغ می‌شد. ۱

تا قبل از سال ۱۳۰۰ شمسی خرید و فروش انواع مواد مخدر در ایران آزاد بود و از خارج نیز به عنوان دارو به ایران وارد می‌شد. دولت هیچ گونه نظارتی بر تریاک نداشت. تا نیمه دوم قرن ۱۹ استعمال تریاک در ایران به آزادی صورت می‌گرفت و رواج کامل داشت. ۲ ولی به مرور زمان، آگاهی مردم از مضرات اعتیاد سبب شد تا اقدامات همه جانبه‌ای در این خصوص انجام پذیرد. فتوای علمای دینی در این زمان مبنی بر تحریم تریاک و هماهنگی ادبا، شعرا و رسانه‌های گروهی آن دوره، مردم را به بسیج عمومی علیه

اعتیاد تشویق کرد و آنگاه که مبارزه علیه اعتیاد با مشروطیت مقارن شد، لایحه تحدید تریاک برای اولین مرتبه در ایران به عنوان یک قانون از تصویب مجلس شورای ملی گذشت.

سرانجام با دخالت و نظارت سازمان ملل، دولت ایران طی یک برنامه‌ی ده ساله اقدام به ریشه‌کن کردن تریاک نمود و وجود تمام مکان‌های عمومی استعمال تریاک را غیر قانونی اعلام کرد. اما عوارض ناشی از جنگ دوم جهانی و فشارهای اقتصادی، دولت را مجبور ساخت تا با در نظر گرفتن عایدات خود، دسترسی به تریاک را برای معتادین و مردم آزاد کند.

نابسامانی‌های جنگ جهانی دوم و اشغال ایران به اعتیاد دامن زد تا این که بالاخره در سال ۱۳۳۴ شمسی مجدداً قانون منع کشت خشخاش به تصویب رسید و تریاک که از انحصارات وزارت دارایی بود، زیر نظر وزارت بهداشتی قرار گرفت. اما به دلیل کشت خشخاش و نیز سودآوری آن با وضع مالیات سنگین و نیز در انحصار دولت قرار داشتن آن، تحدیدهایی که به عمل آمده بود چندان اثر بخش نبود.

با تصویب قانون منع کشت خشخاش در سال ۱۳۳۴ شمسی که مشتمل بر ۵ ماده بود، مبارزه با تریاک جدی‌تر شد و مجازات قاچاقچیان تریاک و تحویل پرونده به دادگاههای نظامی از اقدامات دیگر دولت رد داخل مملکت بود و مهلت برای درمان معتادین ۶ ماه تعیین شد. در آن زمان تعداد مصرف کنندگان تریاک در ایران حدود ۵/۱ میلیون نفر و مصرف روزانه ۲ تن تریاک بود. وزارت بهداشتی که مکلف به درمان معتادین بود هیچ گونه اقدام مؤثری برای ترک اعتیاد آنان به عمل نیاورد. فقط تجارت غیر قانونی قاچاق تریاک از خارج به ایران به منظور ارضای تقاضای شدید معتادین به تریاک افزایش یافت.

در سال ۱۳۳۷ شمسی برای اولین بار هروئین به وسیله قاچاقچیان سودجوی بین‌المللی برای آلوده نمودن جوانان به ایران وارد شد. به علت این که هروئین بی‌بو، کم حجم و به آسانی قابل حمل و اثرات آن قویتر از تریاک بود، بین جوانان شیوع یافت و در بین معتادین سابق نیز کم کم جای تریاک را گرفت. ۳

به علت ازدیاد قاچاق مواد مخدر، از ترکیه، افغانستان و پاکستان و سایر کشورها به بهانه‌ی جلوگیری از خروج ارز و طلا، در اسفند ماه ۱۳۴۷ قانون تحدید خشخاش و صدور تریاک به تصویب رسید. کشاورزان به سرعت شروع به کشت خشخاش در مناطق وسیع نمودند. قاچاقچیان نیز با تأسیسی لابراتوارهای متعدد، شروع به ساختن هروئین کردند و کشیدن تریاک در محافل اشرافی با تشریفات مجلل‌تر از سابق، رایج شد.

به موجب تصمیماتی که در سال ۱۳۴۸ گرفته شد، تحت شرایطی به معتادان تریاک سهمیه‌ای می‌دادند که در نتیجه طبقه‌ای به نام «معتاد رسمی» پیدا شد.

مصرف هروئین هم در سال ۳۷ و ۳۸ شمسی به بعد در ایران افزایش یافت و از آن پس هم مرتباً افزایش می‌یافت. آمار نشان می‌دهد که بیشترین واردات هروئین از طریق پاکستان و تریاک و حشیش از طریق افغانستان و ماده‌ی اصلی تبدیل‌کننده‌ی

مرفین به هروئین از مرزهای غربی کشور (ترکیه) وارد ایران شده است.

از زمان وضع قانون برای مواد مخدر در ایران تا قبل از انقلاب اسلامی، قوانین مختلفی به تصویب رسیده که ذکر همه‌ی آنها مربوط به این بحث نیست ولی اهم آنها عبارتند از:

۱- قانون تحدید تریاک مصوب ۹ مرداد ۱۲۸۸

۲- قانون انحصار دولتی تریاک مصوب ۲۶/۴/۱۳۰۷ شمسی.

۳- قانون منع کشت خشخاش و استعمال تریاک مصوب ۴/۵/۱۳۳۴ شمسی.

۴- قانون تشدید مجازات مرتکبین خشخاش، مصوب تیرماه ۱۳۴۸ که به موجب آن مجازات اعدام برای سوداگران مرگی که بیش از ۱۰ گرم هروئین داشته باشند در نظر گرفته شد و رسیدگی به مسائل مواد مخدر در صلاحیت دادگاههای نظامی قرار گرفت. ۴

گزارش‌ها نشانگر آن است که تا سال ۱۳۵۰ معتادان ایرانی اکثراً تریاک بوده‌اند، ولی از سال ۱۳۵۰ به بعد هروئین در ایران گسترش پیدا کرد. به طوری که تریاک‌ها نیز کم کم به علت کسب لذت بیشتر درصدد تغییر نوع اعتیاد خود از تریاک به هروئین شدند، به طوری که می‌بینیم از سال‌های ۱۳۵۴ به بعد هروئین تقریباً فرمانروای مطلق اعتیاد در ایران است. ۵

با گسترش سلطه و نفوذ استعمار غرب و به ویژه آمریکا و انگلیس در ایران، اینان با سرمایه‌گذاری بلند مدت و رواج هر چه بیشتر اعتیاد تلاش کردند با از بین بردن نیروی جسمانی و شخصیت افراد، آنها را تضعیف و از صحنه خارج نمایند. تا زمینه‌ی سلطه و غارت خود را بیش از پیش فراهم کنند.

در دوره‌ی پهلوی هر چند حرکت‌هایی به طور نمایشی و جهت عوامفریبی در راستای مبارزه با مواد مخدر و اعتیاد به منصفه ظهور رسید، لیکن در حقیقت آنها خود جزو مروجین و توسعه‌دهندگان مواد مخدر در ایران و همدست باند‌های بین‌المللی قاچاق مواد مخدر بودند و در این رهگذر اشرف پهلوی سرآمد همه بود. وی سردسته باند بین‌المللی قاچاق مواد مخدر در ایران به شمار می‌رفت و گاهی بین او و دار و دسته‌ی غلامرضا - برادر ناتنی‌اش - و برخی رجال سیاسی دست‌اندر کار، رقابت‌ها و اختلافاتی بروز می‌کرد. اشرف پهلوی در چند نوبت هنگام ورود به دیگر کشورها به ویژه در فرودگاه‌های ژنو و پاریس توسط مأمورین گمرک بازرسی شد، لیکن هر بار با توسل به مصونیت درباری بودن و نفوذ برادرش محمدرضا و گرفتن وکیل و بهره‌گیری از تهدید و ارباب و خرج مبالغ هنگفتی پول از جیب ملت ایران خود را رهانید و دهان روزنامه‌ها و نشریات خارجی که خبر همدستی او را با باند قاچاقچیان بین‌المللی درج کرده بودند می‌دوخت.

درباره‌ی سیاست‌ها و عملکرد رژیم پهلوی توجه به این نکات ضروری است:

۱- همدستی درباریان با قاچاقچیان بین‌المللی، به طوری که زمانی در یک عملیات حدود ۱۸۹ تن تریاک در ایران کشف شد، اما دولت ایران آن را نیم تن گزارش کرد و بقیه را جهت توزیع به مقر اشرف خواهر شاه انتقال داد.

۲ - محدودیت‌ها و سخت‌گیری‌ها درباره‌ی مواد مخدر بیشتر به منظور تسویه حساب و دستگیری باند‌های رقیب در امر مواد مخدر بوده است.

۳- به علت دست‌اندرکاری برخی مهره‌های رژیم، دولت علاقه‌ای به مبارزه با مواد مخدرشان نمی‌داد.

۴- ضعف مرزبانی و ضعف کارآئی سازمان‌های اجرایی محسوس بود. ۶

با این وجود رژیم پهلوی سعی داشت تا با انعکاس اخبار دستگیری و اعدام قاچاقچیان در رسانه‌های داخلی و به ویژه خارجی یک موج بزرگ تبلیغاتی را جهت پوشش کارهای اصلی خود که همانا همدستی با قاچاقچیان بین‌المللی و توزیع مواد مخدر از طریق وزارت بهداشت به بهانه تأمین سهمیه روزانه معتادین بالای ۵۰ سال بود، به راه انداخته و در مطبوعات داخلی و نشریات خارجی و صاحب نام اخبار دستگیری و اعدام قاچاقچیان به طور متوالی و تکراری درج می‌شد و آن‌ها با آب و تاب زیاد از این اقدامات به عنوان کارهای بنیادین و اساسی و ریشه‌کن نمودن مواد مخدر و اعتیاد یاد می‌کردند و ایران را جزو کشورهای خط مبارزه با اعتیاد مطرح می‌کردند. در یک مورد که حمایت مالی رژیم پهلوی از روزنامه لوموند به تعویق افتاده بود، این روزنامه با درج خبر همدستی اشرف پهلوی با قاچاقچیان بین‌المللی روبرو شد. اگر چه وکلای اشرف برای مقابله با روزنامه‌مذکور و حل مشکل به وجود آمده از راه تطمیع وارد عمل شدند.

به هر حال این اقدامات نتوانست پرده بر روی سیاه‌کاری‌های رژیم پهلوی در راستای اشاعه اعتیاد در ایران بکشد و در بهمن ۱۳۵۷ عمر این رژیم با قیام مردمی ملت ایران به پایان رسید و مواد مخدر و اعتیاد هم به مانند سایر موارد فساد و ناهنجاری‌های اجتماعی از این رژیم به یادگار ماند و این میراث شوم هنوز هم از جامعه اسلامی ما زدوده نشده و به عنوان یکی از معضلات مهم و اساسی و مشکلات اجتماعی حاضر می‌باشد.

پانوشته‌ها:

۱. شاکری، عبدالحسین، مواد مخدر و اعتیاد، نشر گوتنبرگ، ص ۴۸.

۲. پیشین، ص ۴۹.

۳. نامه‌ی انقلاب اسلامی، شماره ۲۵، ص ۲۲۲.

۴. گزارشی از اولین سمینار بررسی مسائل اعتیاد، ص ۷۶ تا ۷۸.

۵. اورنگ، جمیله، پژوهشی درباره‌ی اعتیاد، ص ۴۴.

۶. نامه انقلاب اسلامی، شماره ۲۱، سال ۶۴، ص ۹۲.

منبع: مواد مخدر به روایت اسناد ساواک

آدرس مطلب :

